

DIALOG EPISTOLAR

Nicholas Catanoy – Vintilă Horia

Într-o pagină din *Jurnal*, datată august 1969, Nicholas Catanoy consemnează prima întrevvedere de la Madrid cu Vintilă Horia: „În drum spre Casablanca fac o haltă pe Breton de las Herreros 67, pentru a întâlni scriitorul care mi-a prefațat placheta «Hic et nunc». (...) Aparent rece și taciturn. În fond călduros, amabil și odihnitor. Vorbe neaoșe românești. Nimic din prezența lui Vintilă Horia nu amintește de personajul Vintilă Horia, exilatul permanent și absolut, începând exilul de la vârsta de opt luni, în timpul Primului Război Mondial, când împreună cu mama lui fuge din zona ostilităților, pentru a se refugia departe de casa natală”.

Vintilă Horia s-a născut în anul 1915 în Segarcea (județul Dolj) și a murit la Villalba (Spania) în 1992. După absolvirea Liceului Sf. Sava din București, urmează Facultatea de Drept. Obține și licența în Litere a Universității Catolice din Paris. În anul 1940 este numit atașat de presă la Legația României din Roma. I se acordă în 1941 o bursă Humboldt în Austria, ca în anul următor să primească numirea de atașat de presă la Consulatul Român din Viena. Considerat „cetățean al unei țări inamice”, în anul 1944 este internat pe rând în mai multe lagăre din Germania și Austria. Refuză să se întoarcă în țară și rămâne în Italia. În 1947 îl cunoaște pe Giovanni Papini, întâlnire fructificată în eseu „Giovanni Papini”, publicat în anul 1963 la Paris. În 1953 se stabilește la Madrid, primind în 1972 cetățenia spaniolă. O perioadă pariziană traversează între 1960-1964. Romanul său, cu mare succes de critică, aflat în mijlocul unui scandal de presă, „Dumnezeu s-a născut în exil”, distins cu Premiul Goncourt, apare în 1960 la Paris. Acuzele fabricate de comuniștii din țară pentru a-l compromite, că ar fi avut un trecut legionar și fascist, au fost preluate de ziare de stânga din Franța. Dezgustat de această campanie agresivă împotriva sa, refuză Premiul „din dragoste pentru Franța și respect pentru Academia Goncourt”. Călătorește în Europa, America de Nord și Canada, ține conferințe, realizează interviuri, participă la manifestări culturale internaționale, predă literatură universală contemporană la Școala Oficială de Jurnalism, iar în anul 1973 înființează Catedra de literatură universală contemporană la Facultatea de Științe ale Informației a Universității Complutense. Sunt câteva repere din biografia unui intelectual român pe care experiența „deșțărării”

„îl luminase, convertind suferința într-o viziune metafizică a vieții”.

Schimbul epistolar dintre Nicholas Catanoy și Vintilă Horia, început înainte de întâlnirea amintită, se încadrează perioadei 1967-1983, cu unele intermitențe. Nicholas Catanoy a fost un fabulos pelegrin și multe din scrisori probabil s-au pierdut. Au rămas 44 de piese pe care mi le-a oferit pentru a continua, astfel, publicarea *Epistolarului*.

Prima scrisoare din această corespondență este semnată de dr. Catanoy, expediată din Montreal, datată 15.II.1967. În prealabil, din câte înțelegem, îl rugase pe Vintilă Horia să-i prefațeze placheta „Hic et nunc”. În scrisoare îl pune în temă pe destinatar asupra manuscrisului, nu înainte de a se prezenta: „Două cuvinte despre subsemnatul. În țară, sub tutela lui Lucian Blaga am reușit să mănuiesc cuvintele mai ușor, să improvizez și chiar să tipăresc. Această perioadă însă mi se pare antedeluviană și neimportantă pentru scopul prezent. Apoi a fost Canada, octombrie 1962, cu toate răvășirile posibile. Am reluat pana pentru a-mi rezolva conflictele și unele periodice m-au luat în serios. Alții nu mi-au răspuns. Așa cum e și firesc. În cercurile nord-americe sunt un „necunoscut cunoscut” la ora actuală. Frecventez agape, ascult, rumeg și foarte deseori tac. Oamenii de breaslă îmi dau mâna, zâmbesc și mărturisesc că versurile mele sunt ermetice, dezgustătoare, fascinante, penibile, halucinante sau bizare. Manuscrisul prezent reprezintă o selecțiune a versurilor scrise pe acest continent, între anii 1963-1967. O parte publicate în diversele periodice literare indigene (Quarry, The Canadian Forum, The West Coast Review). Altele sunt pe drum acceptate spre publicare”. În răspunsul din 21.03.1969, Vintilă Horia are cuvinte de laudă pentru volumul apărut, „plin de merite”. Într-adevăr, în 1968 vede lumina tiparului *Hic et nunc*. De asemenea, lasă ușa deschisă unei posibile întâlniri pentru a se cunoaște personal, ceea ce s-a întâmplat. După întâlnirea de la Madrid, Nicholas Catanoy, reîntors în Canada, expediază în 11 august 1969, o scrisoare de mulțumire pentru ospitalitate, alături de două volume: unul din poeziile lui Voiculescu și altul „de Nichita Stănescu, en voque în țară”. Nu ezită să-i ceară *Antologia poezilor români în exil*, apărută cu mult timp în urmă la Buenos Aires, în 1950, din care „cu permisiunea Dv aș dori să traduc câteva selecțiuni” pentru un proiectat eseu *Poezia contemporană română*.

Măcinat de întrebarea „dacă toate lucrurile pe care le scriese și în care credea erau actuale”, Vintilă Horia face un turneu în Canada și Statele Unite pentru a chestiona o serie de oameni de cultură (printre care Gabriel Marcel, Miguel de Unamuno, Ernst Jünger, Frederico Fellini), interviuri adunate în volumul *Viage a los centros de la tierra* (tipărit în 1971). Ajunge la o concluzie îmbucurătoare, că se află, ca scriitor, „în același front al cunoașterii în care militau contemporanii mei cei mai de seamă”. În Canada are posibilitatea să-i întoarcă vizita lui Nicholas Catanoy. Revenit la Madrid în 4.12.1969, îi expediază „Dragului doctor” o scrisoare de mulțumire pentru primire și îl înștiințează că „am trimis la Roma poeziile d-tale, dintre care două vor apărea în numărul sub presă din *Revista Scriitorilor Români*. Te felicit pentru ele și sper să mai citesc și altele în viitor”. Peste o lună, mai exact în 28.01.1970, revine cu o scrisoare din care se aude încă ecoul turneului american: „Jankeii mi-au plăcut, într-un fel foarte ciudat, pe care-l descriu în carte. Sunt un popor care suferă, în numele întregii omeniri. Trăiesc o *patimă* metafizică, în care suntem implicați cu toții. Americanul nu e un om fericit, ci omul cel mai nefericit de pe pământ. Am fost tot timpul obsedat de această surprinzătoare descoperire”.

Din acest moment dialogul epistolar capătă consistență, oferind informații referitoare la proiecte literare de popularizare a spiritualității românești și tratative editoriale. Fiecare vorbește nu numai de realizările proprii, dar în egală măsură, și de ale celuilalt prin stimulare reciprocă, și susținută.

Din cele 44 de scrisori transpar formele afinității și adâncă vibrație umană. Într-o epistolă din 13 mai 1973, Vintilă Horia creionează un veritabil portret al celui căruia i se adresează: „Dragă Nick, Ești un neliniștit mai mobil și poate mai nefericit decât mine. Nu ai un moment de răgaz și de respirație calmă, meta-fizică. Iată de ce, probabil, suntem prieteni și de ce îmi face plăcere să te văd și să stăm de vorbă, reflectați amândoi în aceeași oglindă”. Amândoi erau reflectați în oglinda exilului.

Din bogata corespondență am selectat fragmente ilustrative pentru considerațiile exprimate anterior. În 2 februarie 1972, Horia Vintilă îl înștiințează pe Nick că în Italia „îi apare *Papini*, publicat mai de mult în franceză și spaniolă, iar prin aprilie apare tot aici *Le voyage à San Marcos*, pe care mai târziu am s-o public și în Franța. Scriu de zor la noul roman și sper să-l pot trimite la Paris înainte de vară”. Sau în epistola din 12.12.1976: „Am publicat în februarie o carte destul de mare, foarte bine primită aici și care apare în curând în Portugalia, intitulată *Introduccion a la literatura del siglo XX*, destul de originală ca fel de a vedea literatura timpului nostru. Editorul vrea să mă convingă să-i scriu o continuare, însă din continuare în continuare

va trebui să mai scriu încă două volume la fel. Meditez asupra acestui lucru: o literatură văzută ca o tehnică a cunoașterii, din secolul al XVIII-lea până azi. Volumul apărut ar fi deci volumul II și ar trebui să-l scriu pe primul și pe al treilea”. În 13.12.1977 îi comunică dr. Catanoy o inițiativă, în direct acord cu aspirațiile de promovare a literaturii române în Occident: „Trimite-mi te rog trei poezii de-ale tale în limba spaniolă. Poate reușesc să conving pe cei de la *Poesia Hispanica* unde îmi public versurile în limba lui Cervantes, să dedic un număr poezilor români de limbă spaniolă. În acest caz aș include versurile tale împreună cu cele ale lui Cotruș, Busuioceanu, Stamat, Baciu și nu știu dacă ar mai fi cineva. Ce zici?”.

La rândul său Nicholas Catanoy, nereținut de nicio conveniență, se confesează ca o descărcare sufletească: „Bref, sunt din nou apatrid (rezident francez totuși), cu șansa de a-mi alege o altă patrie de adopțiune. O să cer azil politic în Spania. Glumesc. Spania din nefericire este inaccesibilă din punct de vedere al profesiei mele hipocratice. Germania? La ora actuală există 400 de medici în șomaj (după statisticile oficiale ale Ministerului Sănătății) și postul meu de lector de la Kroner Verlag nu mai există. Această situație disperată m-a obligat să completez formularele de imigrare pentru Australia, unde diplomele canadiene sunt echivalate”. În aceeași scrisoare din 8 aprilie 1973 vorbește și de câteva împliniri în plan editorial: „Am predat manuscrisul *Orphée et la Machine*, cu cele 25 de *entretiens*. Primul volum cuprinde numai scriitori francezi, 25, între Achard și Sollers, cu o gamă reprezentativă de autori și curente. Am predat de asemeni un mic volum de tălmăciri în limba engleză a *Ființelor mici (Elegii pentru ființele mici)* de Ionesco, pe care mi-a cerut-o mai de mult poetul englez Hughes. Manuscrisele personale au rămas tot nefinisate și amânate pentru un timp indefinit. Dificil de-a îndeplini datoriile față de mine într-o atmosferă hitchcockiană”.

Ca patrie de adopție alege totuși Germania, unde se va stabili definitiv. La curent cu dinamica fenomenului literar european, face scurte comentarii pentru a lămuri atitudinea față de diverse evenimente. Întors de la Frankfurt unde a participat „la Congresul Scriitorilor Teutoni” (în vară am participat la PEN-ul lor), denumirea îi aparține, alertat, îi transmite prietenului din Madrid: „Cu inima strânsă, îngrozit de nivelul dezbaterilor și mai ales de gravitatea tendințelor și a polarizării membrilor în două tabere ostile și ireconciliabile. Uimit cum toată generația postbelică a virat spre stânga, aici așa ca și în Franța ca și în Occident în general. O adevărată viroză pandemică”. Evaluează cu luciditate răspândirea literaturii române în străinătate, concluziile fiind cât se poate de descurajante: „Răsfoind literatura unor mici națiuni (Estonia, Letonia, Lituania, etc.) am fost extrem de surprins descoperind abundența cu care sunt

reprezențați în mai toate limbile europene, și în special în lumea anglo-saxonă. Și aici, paralel, am constatat cu mare tristețe cât de necunoscută este literatura noastră în exil, în traducere. (Aproape inexistentă în limba engleză)”. (Scrisoare din 22 nov. 1974)

Constatările devin obsedante și capătă accent de indignare privind lipsa de unitate a scriitorilor români din exil: „Exilații noștri sunt numeric așa de infim reprezentați în rubrica rezervată Literelor Românești din BA (Books Abroad), încât în primăvara aceasta, din proprie inițiativă am făcut un apel-manifest general, invitând personal pe toți pe cei pe care îi cunosc să-mi trimită ultimele publicații pentru a fi consemnate în viitoarele numere ale revistei. Din nefericire puține ecouri. O stare așa de regretabilă pe care am împărtășit-o mai de mult și lui Ștefan Baciu, căruia îi spuneam cât de activi și prezenți, în comparație cu noi, sunt toți ceilalți exilați și în special națiunile mici (Țările Baltice, Ungaria, Albania). Prezența lor (traduceri, cenacluri, congrese, etc) în lumea literelor anglo-saxone, este așa de net superioară încât nu rareori fac adevărate coșmaruri”. (Scrisoare din 16 octombrie 1975)

Și o veste bună în scrisoarea din 16 ianuarie 1977: „În primăvară va apare în sfârșit *Antologia Poeziei Moderne Române*, la editura Mosaic Press (după ce manuscrisul s-a perindat timp de șapte ani în mâna mai multor edituri). Cu un capitol al scriitorilor în exil. Din nefericire subțirel. Evident, nu am renunțat să redactez un volum aparte mai consistent (culegând cu mari eforturi câte un text trimis rarism din cele patru colțuri ale lumii)”.

Dialogul epistolar devine un document pentru cunoașterea veritabilei dimensiuni a contribuției celor doi în plan literar.

Reproducem integral ultimele două scrisori.

Vintilă Horia

Madrid, 15/II/83
Dragă prietene,

Dă-mi te rog mai multe detalii despre antologia dumitale. Spui „intenționăm”. Cine? Cred că cunoști atitudinea mea față de regimul din Țară și sper că antologia dumitale să nu aibă nimic de a face cu barbaria de acolo și nici să includă poeți de dincolo de exil. Dă-mi te rog foarte multe lămuriri asupra acestei probleme și abia apoi îți voi trimite, cu plăcere, poemele cerute. Însă am mai căzut odată într-o asemenea cursă și nu aș vrea să recad. Iartă-mă că sunt atât de clar, însă datoria poezilor e să evite întunecimile. Această scrisoare face parte din *Alétheia*.

Nu mai am exemplare din „Introducere ...”. Sper să apară anul acesta ediția a doua.

Cu prietenie al d-tale
[Semnătura]

Nicholas Catanoy

Bad Wildungen 25 februarie 1983

Dear Vintilă Horia,

Mulțumiri pentru rândurile din 15/II/83. Da, cunosc și eu „trasul pe sfoară” și „căzutul în plasă”. Cu ocazia MRP-ului am încercat aceleași sentimente de decepție și revoltă. De astă dată însă am hotărât să nu mai fac apel la nici o fundație, la nici o bursă, la nici o universitate, ca să pot rămâne independent în tot ceea ce întreprind.

Nici o înșelăciune deci cu noua antologie. Redactată de subsemnatul, va include următorii colaboratori: Tomaziu, Stolojan, Baciu Kiropol, Petra, Ierunca, Munteanu, Lungu, Constantin, Mirea, Caraion, Relgis.

A doua antologie, un alt proiect, antologia poezilor români de limba franceză cuprinde următorii autori: Tzara, Sernet, Simian, Voronca, Fondane, Astalos, Arnauld, Horia, Gaspar. Pentru această antologie am ales cele 4 poeme din *Correspondances*. Am aprobarea reproducerii lor? Sau doriți alt buchet de poeme? (5-7)

Sunt suficiente precizările de mai sus? Asigurat de selectivitatea autorilor? După cum reiese din tabla de materii, cred că nu există nici un fel de motiv de inquietudine.

Aștept ediția a 2-a a „Introducerii” și alte volume pentru cronicile din WLT. Mă bucur nespuse de mult de această reluare de fir. Sper ca sănătatea să fie optimă și idem prosperitatea.

Vă îmbrățișăm,
Dr. Nicholas Catanoy

VINTILĂ HORIA

8774

habituale de la început
 După cum se vede în scrisoarea de mai sus
 și mai de jos se vede că am scris
 de multe ori și în multe locuri în
 timpurile acestea. Ce face? Unde ești? Cum te
 simți? În ce stăruiești? Când vei
 da din nou, să se poată vedea un
 raport de la tine?
 Am primit câteva de poezii și mi-a
 plăcut mult. Am văzut și în revistă
 ce înțeleg și înțeleg și înțeleg și înțeleg
 anul de la începutul tău când te vede
 și am terminat pe o țară și am avut
 timp să te scriu. Sper să stau de
 vorba în următoarea. De la Madrid sau de
 Paris.
 O răscăltă strălucire
 pălăniei amănunțite și poezii alor
 mei.
 Cu prietenie /